

Juha Pihkala, emerituspiispa,
dogmatiikan dosentti

Lausunto

esikoislestadiolaisten Jällivaarassa vuonna 2013 pitämien joulukokousten Suomea koskevan lähetyskirjeen kehotuksesta ottaa sakramentit yhteisön omaan käyttöön.

Kirjeen taustalla on huoli hajaannuksesta ja sen pyrkimyksenä on saada aikaan yksimielisyys ”yhteen lammaslaumaan”. Erityisenä syynä huoleen on kysymys sakramenttien toimittamisesta. Ruotsissa ne on otettu liikkeen omien ”Herran palvelijoiden” käsiin. Suomessa ei niin ole – aiemmista neuvoista huolimatta – tapahtunut, ja kirje kehottaa nyt ”Suomen kristillisyyttä” noudattamaan ”lapsen kuuliaisuutta” niille neuvoille, joita Jällivaaran veljet ovat antaneet. Ymmärrän niin, että ”yksi lammaslauma” ja ”kristillisuus” kuvaa kirjeessä ensisijaisesti esikoislestadiolaista herätystä, mutta se on samalla liikkeen lyhyt määrittely kirkosta, seurakunnasta, Kristuksen ruumiista, johon se itse samastuu.

Lausunnossani, joka on minulta pyydetty, pohdin sitä, miten lähetyskirjeessä olevia asioita olisi tulkittava luterilaisen tunnustuksen ja kristillisen kirkon historian valossa. Teen sen ymmärtäen ja tunnustaen hengellisen herätysliikkeen merkityksen. Lopussa esitän eräitä kysymyksiä ja arveluita, joita toivon mietittävän, kun täällä Suomessa etsitään ratkaisua Jällivaaran haasteeseen.

Mitkä ovat kirkon ykseyden edellytykset?

Onko se yksimielisyyttä kaikessa? Sitä ei Uuden testamentin mukaan voida määritellä niin tiukasti kuin se on tehty lähetyskirjeessä: ”Jumala on luvannut siunata ainoastaan yksimielisen työn.” Liian tiukka yksimielisyyden vaatimus on kirkon historiassa – kuten myös kaikkien muidenkin yhteisöjen historiassa – johtanut aina päinvastaiseen tulokseen: lisääntyvään hajaannukseen. Siitä on osoituksena myös lestadiolaisen herätysliikkeen oma historia.

Evankeliumeissa on säilynyt Jeesuksen sana, jossa hän varoittaa opetuslapsiaan liiasta tiukkuudesta: *Johannes sanoi silloin: ”Opettaja, me näimme erään miehen ajaovan pahoja henkiä ulos sinun nimessäsi. Me yritimme estää häntä, koska hän ei seuraa sinua meidän joukossamme.” Mutta Jeesus vastasi: ”Älkää estäkö. Joka ei ole teitä vastaan, on teidän puolellanne.”* Luuk. 9:49–50.

Apostolien teoissa näkyy selvästi eroavaisuuksia ja jännitteitä Pietarin ja Jaakobin johtamien juutalaiskristittyjen ja Paavalin lähetyksen johdosta syntyneiden pakanakristillisten seurakuntien välillä. Yhteyden edellytykiksi ei silloin määritelty täydellistä yksimielisyyttä tavoissa ja käytän-

nöissä, niissä sai olla eroja, kunhan eräistä uskon ydinasioista pidettiin ehdottomasti kiinni.

Sama on havaittavissa niissä Paavalin kirjeissä, joissa on käsitelty seurakunnan keskuudessa ilmenneitä ristiriitoja ja jännitteitä. Kirkon ja seurakunnan ainoa perustus on Kristus, mutta sille voi olla moni rakentamassa ja sille voidaan rakentaa monella tavalla. Jos perustus on oikea, rakentajan pelastuminen ei ole kiinni siitä, että rakennetaan vain yhdellä ainoalla tavalla (1. Kor. 3 luku), vaikka jonkin mielestä jokin tapa rakentaa olisi parempi kuin jokin toinen. On monta tapaa rakentaa, ja ainoa, jolla on oikeus antaa lopullinen arvio, on Jumala itse.

Luterilainen tunnustus määrittelee seurakunnan ja kirkon Augsburgin tunnustuksessa seuraavasti:

VII Kirkko

Edelleen seurakuntamme opettavat, että yksi, pyhä kirkko on pysyvä ikuisesti. Kirkko on pyhien yhteisö, jossa evankeliumi puhtaasti julistetaan ja sakramentit oikein toimitetaan. Kirkon todelliseen ykseyteen riittää yksimielisyys evankeliumin opista ja sakramenttien toimittamisesta. Sen sijaan ei ole välttämätöntä, että perityt inhimilliset traditiot, jumalanpalvelusmenot tahi seremoniat, jotka ovat ihmisten säätämiä, ovat kaikkialla samanalaiset. Paavali näet sanoo: "Yksi usko, (Ef. 4:5--6) yksi kaste, yksi Jumala, joka on kaikkien Isä jne."

Seurakunnan ja kirkon **ykseys ei siis kasva sen jäsenten yksimielisyydestä käsin, vaan uskosta ja sakramenteista käsin**. Sen lähteenä ja perustana ovat Jumalan armo ja hänen lahjansa. Niistä suurin on Kristus itse, hän, joka on uskon varsinainen sisältö.

Yksimielisyyden ei tarvitse olla eikä se voikaan olla täydellistä, sen on oltava riittävää. Se taas määräytyy puhtaasta evankeliumista ja oikein hoidetuista sakramenteista. Helposti unohdetaan, että Augsburgin tunnustuksen laatijat olisivat näillä edellytyksillä olleet valmiita elämään ja toimimaan silloisen katolisen kirkon piirissä. He etsivät yhteyttä, eivät eroa.

Kun tuossa seitsemännessä artiklassa sanotaan, että "Kirkko on pyhien yhteisö, jossa", jossa evankeliumi puhtaasti julistetaan ja sakramentit toimitetaan oikein, tuo pyhien yhteisö ei ole siinä evankeliumin saarnan ja sakramenttien yläpuolella. Yhteisö ei omista niitä. Pyhien yhteisö ei ole armon väline, vaikka se tarvitaankin armon välittämiseen. Pyhiä ovat nimittäin ne, jotka kaste ja Pyhän Hengen siinä synnyttämä usko ovat liittäneet Kristukseen.

Armon välineitä, välittäjiä taas ovat Jumalan sana ja sakramentit – toisin sanoen Jumala itse –, eivät siis "pyhät ihmiset" tai "pyhien yhteisö", vaikka Jumalan sanaa julistavat ja sakramenteja toimittavat juuri noiden samojen välineiden kautta uskon lahjan saaneet, "Kristuksen päällensä pukeneet" ihmiset. Julistaja ei julista omaa uskoaan, vaan Kristusta, joka on myös sakramenteissa varsinainen toimija: Kristus siis on itse niissä läs-

nä ja hän on se, joka niissä vaikuttaa Pyhän Henkensä välityksellä.

Mikä on se ”evankeliumin oppi”, josta vallitseva yksimielisyys riittää? Se sisältää

- uskon Kolmiyhteiseen Jumalaan – Isään, Poikaan ja Pyhään Henkeen,
- uskon Kristukseen, joka on tosi Jumala ja tosi ihminen, ihmiseksi tullut meidän pelastuksemme tähden, kärsinyt, kuollut ja ylösnousut – niin kuin vaikkapa Nikean-Konstantinopolin uskontunnustus kertoo.
- uskon siihen, että me pelastumme yksin armosta, yksin uskosta, yksin Kristuksen tähden, ja että hyvät teot eivät ole Jumalaa, vaan ihmisiä varten – meitä ei pelasta oma vanhurskaudemme, vaan yksin Kristus itse vanhurskaudessaan ja armossaan.
- uskon, että tuon pelastavan uskon synnyttää sanan kuulijoissa Jumala itse Pyhän Henkensä välityksellä milloin ja missä Hän hyväksii näkee,
- ja että kasteessa ja ehtoollisessa ovat kolmiyhteinen Jumala ja Kristus itse läsnä vaikuttaen uskoa ja armoa.

Kirkon ja seurakunnan virka, sanan ja sakramenttien virka.

Tästä uskon vanhurskaudesta kertoo Augsburgin tunnustuksen viides, kirkon virkaa – sanan ja sakramenttien palvelijan virkaa – koskeva artikla:

V Kirkon virka

Jotta saisimme tämän uskon, on asetettu evankeliumin opettamisen ja sakramenttien jakamisen virka. Sanaa ja sakramenteja välineinä käyttäen lahjoitetaan Pyhä Henki, joka niissä, jotka kuulevat evankeliumin, vaikuttaa uskon missä ja milloin Jumala hyväksii näkee. Toisin sanoen Jumala vanhurskauttaa Kristuksen tähden eikä meidän ansiomme tähden ne, jotka uskovat, että heidät Kristuksen tähden otetaan armoon, jotta me uskon kautta (Gal. 3:14) saisimme luvattun Hengen (Gal. 3). Seurakuntamme tuomitsevat kasteenusijat ja muut, jotka katsovat, että Pyhä Henki tulee ihmisiin ilman ulkonaisen sanan välitystä heidän omien valmistelujensa ja tekojensa avulla.

Jaksossa on keskeistä se, että Pyhää Henkeä, joka vaikuttaa uskon, ei jaa pappi tai sananpalvelija, vaan Jumala itse oman aikataulunsa ja harkintansa mukaan. Passiivimuoto ”lahjoitetaan Pyhä Henki” on ns. ”jumalallinen passiivi”. Sillä korostetaan vielä sitä, että toimija on alusta loppuun asti Jumala, vaikka välineet ovat ihmisen hoidossa.

Artiklassa mainittu sanan julistamisen ja sakramenttien jakamisen palveluvirka ei ole asia, joka voidaan hoitaa milloin mitenkään noudattaen kulloistakin tarkoituksenmukaisuutta. Se on Kristuksen itsensä asetus, joka annettiin ensin apostoleille ja sitten heidän valtuuttamilleen ja vihkimilleen seuraajille. Sanan ja sakramenttien virkaan on aina *vihitty*, ja sen ovat toimittaneet siihen virkaan aiemmin vihityt apostoliselta ajalta periytyvä-

lä tavalla käten päällepanemisella ja rukouksella. Tähän viittaa Augsburgin tunnustuksen kirkollista järjestystä koskeva artikla XIV:

Kirkollisesta järjestyksestä seurakuntamme opettavat, ettei kirkossa kukaan saa julkisesti opettaa eikä hoitaa sakramenteja ilman asianmukaista kutsumista.

Sanan ja sakramenttien palvelusvirka on siis Kristuksen asettama ja se edustaa häntä itseään. Sitä ei kukaan voi eikä saa itse "ottaa haltuunsa". Pappia ei vihitä jotain yksittäistä yhteisöä varten, sen kulloisiinkin tarpeisiin, vaan aina koko Kristuksen kirkkoa varten, vaikka tämä kirkko ei nyt olekaan ajallisissa rakenteissaan yksi ja yhtenäinen. Viran haltijan arvovalta ei tule hänestä itsestään eikä hänen henkilökohtaisesta uskostaan, vaan Kristuksesta käsin, Jumalasta itsestään käsin.

Pappia vihittäessä piispa laskee kätensä vihittävän pään päälle ja sanoo: *"Siunatkoon sinua kolmiyhteinen Jumala, Isä ja Poika ja Pyhä Henki, ja pyhittäköön sinut palvelemaan Kristuksen kirkkoa aina ja kaikkialla."*

On itsestään selvää, että evankeliumia julistavan ja sakramenteja toimit-tavan tulisi olla osallinen itse Kristuksen armosta ja uskova. Tätä on kristikunta korostanut varhaisimmista ajoistaan lähtien ja myös tänään se tekee niin. Nykyaikana ajatus "leipäpappeudesta" onkin hyvin kaukana siitä todellisuudesta, mistä nykyisin kirkon ja seurakuntien pappisvirkaan, sanan ja sakramenttien virkaan hakeudutaan ja myös vihitään. Kirkko ei ole tänä päivänä sellainen instituutio, jonka palvelukseen hakeuduttaisiin rahan ja yhteiskunnallisen arvostuksen vuoksi.

Silti nyt on – niin kuin on ollut aina ennenkin – myös sanan julistajien joukossa niitä, joiden usko on kiusausten ja lankeemusten koettelemaa ja repimää, vaikka se ei näkyisikään ulospäin. Siinä jokainen sanan julistaja on seurakuntalaistensa kaltainen, ei heitä pyhempi eikä heitä pahempi. Joskus nämä lankeemukset kyllä näkyvät uloskin päin, ja niihin joutuneita pyrkii kirkon piispaallinen paimenvirka ojentamaan ja auttamaan – samoin kuin papit ja sielunhoitajat hoitaessaan seurakuntalaisiaan. Se, että pappi joskus horjuu uskossaan tai muutoin lankeaa, ei kuitenkaan tee heidän osaltaan tyhjäksi Kristuksen valtuutusta eikä evankeliumin ja sakramenttien voimaa. Ne eivät nimittäin riipu ihmisten henkilökohtaisesta uskosta, vaan Jumalasta ja hänen Pyhästä Hengestään. Sana on Jumalan, niin myös sakramentit Jumalan tekoja.

Tämän tosiasian nostaa esille Augsburgin tunnustuksen artikla VIII:

VIII Mitä kirkko on?

Vaikka kirkko varsinaisessa mielessä on pyhien ja tosiuskovien yhteisö, on kuitenkin jumalattomienkin toimittamien sakramenttien käyttäminen sallittua, koska tässä elämässä myös teeskentelijöitä ja jumalattomia on sekoittunut tosiuskovien ja pyhien joukkoon. Onhan Kristus sanonut: "Mooseksen istuimella istuvat kirjanoppineet ja fariseukset jne." Sakramenteilla ja sanalla on Kristuksen asetuksen ja käskyn tähden tehonsa, vaikka niitä jakaisivat jumalattomatkin.

Seurakuntamme tuomitsevat donatolaiset ja muut samankaltaiset, jotka eivät hyväksy-

neet sitä, että kirkossa saa käyttää hyväksi jumalattomien pappien palveluksia ja katsoivat niiden olevan hyödyttömiä ja tehottomia.

On tärkeätä koko ajan muistaa, että kristillinen usko on Kristuksen seuraamista, ei sanan julistajien ja sakramenttien jakajien seuraamista, sitoutumista heidän henkilökohtaisiin mielipiteisiinsä ja ominaisuuksiinsa. Sanan julistajia ja sakramenttien jakajia kyllä välttämättä tarvitaan, mutta ei siksi, että seurattaisiin heitä, vaan Kristusta.

Kristillisen kirkon ja seurakunnan yksimielisyys ei ole sitä, että kaikki sen jäsenet olisivat yhtä mieltä sekä keskenään että johtajiensa ja julistajiensa kanssa, vaan siinä, että jokainen – oli hän sitten hengellinen johtaja tai tavallinen seurakuntalainen – uskoisi ja eläisi yksin Kristuksen ja hänen evankeliuminsa varassa. Kirkon ja seurakunnan ykseys on siinä, että se yhdistyy Kristuksen kautta Jumalaan – niin kuin Jeesus julistaa Johannekseen evankeliumin 17 luvussa. Kristus siis yhdistää, sana ja sakramentit yhdistävät, Jumalan Pyhä Henki yhdistää, ei jokin yhteinen ja yksimielinen mielipide.

Tästä syystä kristitty tai kristillinen yhteisö ei viime kädessä voi eikä saa osoittaa ”lapsen kuuliaisuutta” kenellekään muulle kuin Jumalalle, jonka lapsiksi jokainen kasteessa ja uskossa ”Kristuksen päällensä pukuut” on otettu. Hengelliset ”isät” ja ”äidit” ovat tärkeitä palvelijoita, mutta he eivät koskaan saa ottaa Jumalan ja Kristuksen paikkaa. Siihen viittaa edellä siteerattu Augsburgin tunnustus siteeratessaan lyhyesti Paavalin kirjettä Efesolaisille:

Yksi on Herra, yksi usko, yksi kaste!
Yksi on Jumala, kaikkien Isä!
Hän hallitsee kaikkea, vaikuttaa kaikessa ja on kaikessa.

Mutta kukin meistä on saanut oman armolahjansa, sen jonka Kristus on nähnyt hyväksi antaa. Kirjoituksissa sanotaankin:

– Hän nousi korkeuteen
vangit voittosaaliinaan,
hän antoi lahjoja ihmisille.

Eikö se, että hän nousi korkeuteen, merkitse, että hän oli laskeutunut alas, aina maan alimpiin paikkoihin? Hän, joka laskeutui alas, nousi myös kaikkia taivaita ylemmäs täyttääkseen kaikkeuden läsnäolollaan. Hän antoi seurakunnalle sekä apostolit että profeetat ja evankeliumin julistajat, sekä paimenet että opettajat, varustaakseen kaikki seurakunnan jäsenet palvelutyöhön, Kristuksen ruumiin rakentamiseen. Kun me kaikki sitten pääsemme yhteen ja samaan uskoon ja Jumalan Pojan tuntemiseen ja niin saavutamme aikuisuuden, Kristuksen täyteyttä vastaavan kypsyyden, silloin emme enää ole alaikäisiä, jotka ajeltivat kaikenlaisten opin tuulten heiteltävinä ja ovat kavalien ja petollisten ihmisten pelinappuloita. Silloin me noudatamme totuutta ja rakkautta ja kasvamme kaikin tavoin kiinni Kristukseen, häneen, joka on pää. Hän liittää yhteen koko ruumiin ja pitää sitä koossa kaikkien jänteiden avulla, kunkin jäsenen toimiessa oman tehtävänsä mukaan, ja näin ruumis kasvaa ja rakentuu rakkaudessa. Ef. 5:5–16.

Onko lähetyskirjeen kehoitus ehkä sukua donatolaisuudelle?

Vainojen aikana 200-luvulla syntyi Pohjois-Afrikassa Donatus -nimisen piispan johdolla kirkossa halkeama, skisma, johon edellä oleva artikla viittaa. Oli pappeja ja piispojakin, jotka henkensä hädässä luovuttivat valtion pakanallisille viranomaisille kristillisiä pyhiä tekstejä, ja selvisivät näin ilman kuolemanrangaistusta. Vainojen loputtua osa niistä, jotka olivat pitäneet pintansa tai muuten välttyneet tuosta tilanteesta, alkoi pitää noita "luovuttajia" kelvottomina kirkon virkaan. "Luovuttajien" sananjulistus oli näiden mielestä väärää ja vailla Pyhää Henkeä, heidän sakramenttinsa täysin pätemättömiä. Nämä olivat heidän mielestään luopioina menettäneet kaikki Kristuksen lahjat, heidän asemestaan oli seurattava niitä, jotka olivat tuosta synnistä vapaita.

Enemmistö tuon ajan kristityistä oli kuitenkin sitä mieltä, että katuvalla ja syntinsä tunnustavalla oli pääsy takaisin seurakunnan ja kirkon yhteyteen, myös pappisvirkaan. Näin kirkossa on menetelty apostoliselta ajalta lähtien.

Donatuksen johdolla syntynyt linja torjuttiin kirkossa evankeliumin ja apostolisten kirjeiden vastaisena skismana, mutta liike jatkoi olemassaoloon pari sataa vuotta, kunnes se palasi kirkon yhteyteen. Myös sen keskuudessa havaittiin nimittäin yhä selvemmin, ettei "pyhien seurakunta" – siis moitteettomien ja tahrattomien seurakunta – ole mahdollinen maan päällä. Myös kaikkein pyhimmältä ja puhtaimmalta näyttävän mieli voi olla täynnä kaikkea muuta kuin puhtaita ajatuksia, uskossaan ulospäin vahvalta ja horjumattomalta vaikuttava voi olla epäuskon ja kiusausten repimä. Vain Jumala tuntee ihmisen sydämen tilan.

Jos minun olisi oltava pelastukseni tähden varma siitä, että sillä ihmisellä, joka julistaa minulle synnit anteeksi tai jakaa minulle ehtoollisen sakramentin, on Pyhä Henki, puhdas sydän ja uskosta ehdottoman oikeat ajatukset, en voisi olla koskaan pelastuksestani varma. Siksi kaiken varmuuden on oltava Jumalassa itsessään, Kristuksessa itsessään, hänen asetuksessaan, hänen sanassaan ja sakramenteissaan.

"Donatolaisuus" on ollut kirkon ja seurakunnan historiassa ilmiö, jolla on ollut taipumusta nousta esille erityisesti sellaisina aikoina, joina on meillä hengellistä ja eettistä kuohuntaa. Näin ymmärrän myös Jälliväärän lähetyskirjeen sanat "suuresta luopumuksen ja hajaannuksen ajasta", johon vedoten siinä kehoitetaan noudattamaan sakramenttikysymyksessä heidän esimerkkiään. Huoli on kyllä oikeutettu, vaikka kaikki ajassa tapahtuvat muutokset ja uudet ajatukset eivät olekaan sitä erilaisuutta, joka luterilaisen uskontulkinnan mukaan uhkaisi kirkon ykseyttä.

Kirkon historiassa on monia esimerkkejä siitä, miten on donatolaisen mallin mukaan päädytty irtautumaan kirkon suuresta yhteydestä ja perustamaan pyhien seurakuntia, ottamaan sakramentit omaan haltuun. Ne eivät ole kuitenkaan tosiasiallisesti lisänneet pyhyyttä, vaan hajaannusta.

Suomesta tunnetaan hyvin Abraham Achreniuksen ratkaisut 1700-luvulla: vahvan hengellisen herätyksen jälkeen hän irtautui luterilaisesta pappisvirasta, muutti Ruotsiin ”pyhien seurakuntaan”, mutta havaitsi sitten, ettei sen elämä ja pyhyys olleetkaan sitä, mitä hän oli uskonut ja mitä hänelle oli uskoteltu, vaan täynnä samoja syntejä ja kiusauksia, mutta pyhyiden mantteliin käärittynä. Valkeuden enkeliksi pukeutunut paha ja hengellinen väkivalta on paljon vaarallisempi kuin se musta, jonka jokainen helposti tunnistaa. Achrenius palasi Suomeen, liittyi jälleen luterilaisen kirkon yhteyteen ja teki suurta hengellistä siunausta tuottaneen elämäntyönsä sen piirissä vasta tuon väärän pyhyiden vaiheen jälkeen.

Kirkon sisällä, kirkon sanan ja sakramenttien yhteydessä, Kristuksen kirkon puolesta – se on tiivistettynä minun lausuntoni sisältö.

Ymmärrän hyvin, että asia on maamme esikoislestadiolaisille sekä kipeä että hankala. Moni teistä saattaa kysyä: aiheuttaako tuota Jällivaaran kirjeen varoittamaa hajaannusta juuri se, että me täällä Suomessa pysyisimme suomalaisella linjalla? Olemmeko me Suomen esikoislestadiolaiset – jos emme tässä asiassa noudata ”lapsen kuuliaisuutta” – edistämässä luopumista Jumalasta ja hänen sanastaan? Siitäkö tässä on kysymys? Voiko tällainen tulkinta olla oikea? Onko mahdotonta pitää yhteyttä liikkeen rikkaisiin hengellisiin juuriin pitäytymällä Suomessa Suomen yhteyshakuiseen perinteeseen? Ovatko nuo juuret sitten juuri siinä, että ”otetaan sakramentit omaan haltuun?” Onko se ykseyden ja yksimielisyyden oikea arviointiperuste?

Ymmärrän asian niin, että jos Suomen esikoislestadiolaiset päätyvät noudattamaan Jällivaaran lähetykskirjeen neuvoa, hajaannus täällä siitä vain lisääntyisi. Esikoislestadiolainen liike itsekään ei ehkä pysyisi täällä yhteinäisenä, vaan osa haluaisi säilyttää nykyisen tilanteen ja käytännön, jossa on myös mahdollisuus sisältä käsin vaikuttaa kirkon päätöksiin. Jos lähdetään kirjeen esittämälle linjalle, palvelisiko tämä lisääntyvä hajaannus Kristuksen evankeliumia omassa maassamme vai pikemminkin joidenkin hengellisten isien arvovaltaa jossain muualla? Onko silloin yksimielisyyden vaatimus kohdennettu kristillisen uskon ja evankeliumin kannalta oikein?

A handwritten signature in blue ink, appearing to read 'Juha Pihkala', written in a cursive style.

Juha Pihkala